

ПРАВОВЕ ВИЗНАЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО НАРАТИВУ ТА СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Ковальчук А. Ю., Чернявська Б. В.

Вступ

Україна вступає у новий етап свого розвитку – становлення новітньої системи забезпечення національної безпеки. Національно орієнтовані цілі сьогодення обумовлюють розвиток системи забезпечення національної безпеки, в якій елементами соціально-інституціонального середовища виступають особа, суспільство і держава. В умові оголошеного воєнного стану актуалізуються положення Стратегії воєнної безпеки України «Воєнна безпека – всеохоплююча оборона» у якій вказується на необхідність превентивних дій та протидії нав'язуванню чужої волі в інформаційному просторі; використанні для відсічі агресії всього потенціалу держави та суспільства у тому числі духовного, культурного¹. Відповідно від науковців, правників, законотворців вимагається розробка специфічних норм і стандартів поведінки з приводу забезпечення безпеки, як на формальному рівні (національне законодавство), так і у вигляді певних цінностей, цілей, інтересів, типів поведінки, тобто потребує наукової розробки не лише інституціонально-правова, а й соціально-інституціональна складова².

Постановка проблеми. Розробка превентивних заходів з протидії нав'язуванню чужої волі, спотворення світогляду людини ускладнюється новітніми вимогами до життєдіяльності людини. COVID-19, збройна агресія Російської Федерації стали передумовою масового переходу людей у інформаційний простір, навіть ті хто ще два роки тому відмовлявся від цифрового прогресу, зараз активно застосовує його можливості. Революційний за своїми темпами розвиток інформаційно-комунікаційних технологій призвів до суттєвої трансформації повсякденного життя людини. Як наслідок, людство опинилося перед принципово новими можливостями, але й разом з тим, перед принципово новими викликами та загрозами їх особистій безпеці у новому для них інформаційному просторі. Технологічна революція змінила соціальний контекст буття людини,

трансформувала цивілізаційний статус самого суспільства: з суспільства виробничого у суспільство інформації, суспільство знань. Соціальна комунікація, як особлива система, набула статусу соціально-технологічного всесвіту який немає чітких меж і відповідно правил поведінки і співіснування у ньому. Термін «інформаційне суспільство» вже тривалий час користується популярністю в нормативно-правових документах різних гілок влади та державних органів України. Інформаційне суспільство, основу якого складає світовий інформаційний простір, будується на досягненнях інформаційної сфери. Чим активніше вона розвивається, тим більше від неї залежать політична, економічна, оборонна та інші складові національної безпеки. Таку особливість інформаційної сфери слід врахувати й задіяти її ресурси задля забезпечення безпеки. Закономірні зміни у бутті людини вимагають від неї розвитку власних креативно-евристичних якостей, що дозволяють інтелектуально підходити до будь-яких змін. Тобто, людина вимушена змінюватися й прилаштовуватися до загальних тенденцій і цьому процесу повинна сприяти держава. Разом з тим, зовнішній вплив на спосіб життя людей та розвиток суспільних відносин, що стає більш складним й суперечливими створює умови для маніпуляцій свідомістю й свободою думки громадян. Відповідно, держава повинна забезпечити адаптацію громадян до нових викликів їх безпеці. Сучасний світ виявляється складно організованою системою, простором новітніх інформаційних технологій і комунікацій, які претендують на створення нового соціального утворення – єдиної інтелектуальної цілісності. При тому потреби людини не змінюються й людина все так же як і раніше прагне знаходитися у стані безпеки. Нажаль, система захисту прав людини на сьогодні є інертною. Для ефективної організації функціонування держави, суспільства і людини необхідні цілісність інтелектуальних пріоритетів, що знайдуть свій вираз у стратегічному наративі задля забезпечення ефективної безпекової політики. Такі заходи забезпечать укріплення національної свідомості людини і здатності протистояти інформаційно-психологічним загрозам про які зазначається у Стратегії воєнної безпеки України, Стратегії інформаційної безпеки. Сила стратегічних наративів полягає в їх здатності мобілізувати цільові аудиторії, навіть за відсутності

¹ Про Стратегію воєнної безпеки України. Указ Президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони України № 121/2021 від 25 березня 2021 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#Text>

² Тодоров І. Я., Тодорова Н. Ю. Українські безпекові студії у європейському вимірі. URL: <http://visnyk-international.uzhnu.edu.ua/article/download/2218-5348.2018.1%2817%29.7-20/155388>

матеріальних, чи військових ресурсів³. Науковці Оксфордського університету вивчаючи й розроблюючи стратегічні наратив зазначають: «Ефективний стратегічний наратив – це вдалий спосіб для слабого гравця отримати конкурентну перевагу над сильним: «слабкі м'язи, проте відмінні історії»⁴.

У Стратегії національної безпеки України теж визначена проблема формулювання стратегічного наративу: «Деструктивна пропаганда як ззовні, так і всередині України, використовуючи суспільні протиріччя, розпалює ворожнечу, провокує конфлікти, підриває суспільну єдність. Відсутність цілісної інформаційної політики держави, слабкість системи стратегічних комунікацій ускладнюють нейтралізацію цієї загрози»⁵.

Разом з тим, ключовою проблемою сьогодення є відсутність офіційного документу, що визначає стратегічний наратив та статус стратегічних комунікацій, державну політику щодо них. Водночас у Стратегії інформаційної безпеки визначено поняття й необхідність розробки стратегічного наративу: «стратегічний наратив – спеціально підготовлений текст, призначений для вербального викладення у процесі стратегічних комунікацій з метою інформаційного впливу на цільову аудиторію»⁶. Така настанова диктує необхідність наукового пошуку й подальшої розробки правового та організаційного забезпечення стратегічного наративу.

Аналіз останніх досліджень. Питання стратегічного наративу, як базової основи стратегічних комунікацій, розглядали вітчизняні дослідники Д. Дубов, А. Баровська, О.Литвиненко, В. Ліпкан, Є. Макаренко, М. Ожеван, Г. Почепцов, Б. Парахонський, Г. Яворська та інші. Нажаль, вченими-юристами не приділено достатньої уваги правовому визначенню та забезпеченню стратегічного наративу й стратегічної комунікації, також відсутня система юридичної відповідальності за дискредитацію стратегічного наративу. Такі прогалини у чинних нормативно-правових актах породжують загрози національної безпеки. Наратив – це специфічний дискурс, текст який має сюжет, що послідовно розгортається в часі і просторі й взаємодії з іншими персонажами⁷. Особливістю його створення є його психоемоційне наповне-

ння. Наратив може бути інформаційно сформований достатньо, але нести деструктивне психоемоційне забарвлення у наслідок застосування «інформаційного шуму», або іншої маніпуляції. Причиною його, на наш погляд, є термінологічний хаос, що вже багато років існує в українській лінгвістиці і породжує епістемічну модальність сприйняття інформації, норм і правил. Іншомовні терміни, які застосовуються зараз у чинних нормативно-правових актах, сприймаються неоднозначно, а подекуди ефемерно. Безоглядне вживання їх в українській мові, на перший погляд, надавало їй сучасного звучання, але вирвані з англійського семантичного та прагматичного контексту, вони не удосконалювали ділову мову, а хаотизували її, сприяють неоднозначному трактуванню. Це негативно впливало на психоемоційне сприйняття цих термінів. Так, наприклад, внесений у Закон України «Про захист суспільної моралі» термін «пропагує бузувірство», разом з тим «бузувірство» має різне трактування. Тому не зрозуміло, що законодавець вкладає у дане поняття.

Ще однією проблемою спосіб викладення інформації, у тому числі висвітлюючи її у якості норми, або правила, при якій існує ризик застосування «інформаційного шуму» або неоднозначного тлумачення⁸. Поєднання правдивої, необхідної інформації з елементами «інформаційного шуму» є ризиковий, особливо в період збройної агресії Російської Федерації. Застосування специфічних комунікаційних технологій, що застосовуються зараз в інформаційному просторі поділяються на:

- білі – інформування, переконання, діалог;
- сірі – наслідування, зараження (провокування), навіювання (гіпноз);
- чорні – маніпулювання, психологічний примус.

Якщо «білі» транслюють інформацію і не можуть використовуватись як маніпуляції, то «сірі», а, головним чином, «чорні» транслюють шум і призначені виключно для маніпулювання. У цій типології місце «сірих» та «чорних» технологій, безсумнівно, серед «білих», принаймні, як один з елементів. У цьому слід зазначити, що шум може продукувати лише шум. Модифікуючи «принцип Старджона»: «90% інформації, що транслюється – це інформаційний шум. Це не повинно дивувати, оскільки за джерелом повідомлення та його одержувачем стоїть людина – потенційне джерело шуму (як мінімум «семантичного» – підміна значень).

Основою наративу є переконлива, налаштована на сприйняття аудиторії, комунікація. Стратегічний наратив – більш гнучкий інструмент, аніж, наприклад, ідеологічна доктрина, може стати ефективним механізмом для просування інтересів держави

³ Archetti C. Terrorism, Communication and the War of Ideas: Al-Qaida's Strategic Narrative as a Brand. Paper presented at the annual meeting of the International Communication Association, Suntec Singapore International Convention & Exhibition Centre, Suntec City. URL: <https://www.academia.edu/221753/>

⁴ Freedman L. Strategy: A History. N.Y.: Oxford University Press, 2013.

⁵ Стратегія національної безпеки. Указ Президента України № 392/2020 від 14 вересня 2020 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text>

⁶ Стратегія інформаційної безпеки. Указ Президента України № 685/2021 від 28 грудня 2021 року. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/6852021-41069>

⁷ Наратив. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D0%B0%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2>

⁸ Що таке інформаційний шум та як з ним боротися. URL: <https://chmnu.edu.ua/shho-take-informatsijnij-shum-ta-yak-z-nim-borotysya/>

по всіх напрямках у рухливому інформаційному середовищі. Останнім часом фахівці з політичних та міжнародних комунікацій ретельно досліджують концепцію стратегічного нарративу. Стратегічний нарратив є ключовим змістовним елементом всієї інформаційної (в т. ч. – пропагандистської) діяльності держави. На його утвердження в цільових аудиторіях (внутрішніх чи зовнішніх) спрямовується діяльність всіх комунікативних можливостей держави. Проблемою залишається те, що на сьогодні відсутнє єдине розуміння самої концепції стратегічного нарративу та узгодженої системи стратегічних комунікацій.

У Концепції стратегічних комунікацій Міністерства оборони України та Збройних Сил України, що затверджена наказом Міністерства оборони України № 612 від 22.11.2017 року теж зазначається про загрози національній безпеці, що пов'язані з невизначеністю стратегічного нарративу та неузгодженістю стратегічних комунікацій: «Проведений у 2016 році Національним інститутом стратегічних досліджень функціональний аналіз сфери стратегічних комунікацій виявив низку слабких сторін урядових комунікацій, зокрема: відсутність якісного аналізу інформаційного простору та оцінки впливів; нерозуміння представниками державних органів основних понять та принципів стратегічних комунікацій; відсутність системності у сфері міжвідомчої взаємодії та її залежність від міжособистісних контактів; недостатній рівень розвитку міжнародної взаємодії у сфері стратегічних комунікацій; принципова відсутність документів, що регламентують комунікативну діяльність; нерозуміння учасниками процесу комунікації принципів формування комунікативних планів; відсутність якісної роботи зі спікерами щодо змісту повідомлень, подачі інформації; складність у розумінні поняття «цільові аудиторії» та особливості формування нарративів для цих аудиторій; потреба у навчанні співробітників у сфері кризових і стратегічних комунікацій та стратегічного планування»⁹.

В загальному сенсі стратегічний нарратив – це макророзповідь. В іншому варіанті (в т.ч. – як його розумів Ж. Лакан) це основа ідеології (оскільки де-факто ідеологія втілюється у розповідях про світ, у певній системі пояснення цього світу, причинно-наслідкових зв'язків цього світу тощо). У Концепції стратегічних комунікацій Міністерства оборони України та Збройних Сил України: «стратегічний нарратив – основоположна ідея, що відображає та визначає базові принципи існування та розвитку держави (її інституції), характер і спрямованість внутрішніх і зовнішніх взаємовідносин, на основі

⁹ Концепція стратегічних комунікацій Міністерства оборони України та Збройних Сил України затверджена наказом Міністерства оборони України № 612 від 22.11.2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0612322-17#Text>

якої формуються напрямки реалізації державної (відомчої) політики»¹⁰. Виходячи з цього, механізми втілення стратегічного нарративу можуть бути найрізноманітнішими і реалізуватись у майже всіх сферах, де держава вважає, що має бути досягнуто певне спільне розуміння процесів, відношення до процесів чи подій. Стратегічний нарратив складається з послідовності дій з передачі інформації, які у своїй єдності утворюють можливості для вирішення конкретного завдання – впливу на реципієнта. Мета побудови наступного алгоритму дозволяє формувати нарратив залежно від сфери його застосування, цільових аудиторій, мети процесу нарації тощо, та ідентифікує функції висловлювань, публікацій, меседжів, здійснює аналіз переконань наратора, чітко встановлюючи його мету¹¹.

Виділення невирішених раніше частин. Виходячи з теоретичного визначення стратегічного нарративу, його подальшу розробку слід здійснювати, враховувавши усі його складові: інформація по суті, емоційно-когнітивне забарвлення будь-якої інформації, починаючи від психологічного стану суб'єкта створення й психоемоційним станом суб'єкту споживання інформації. Захист двох останніх суб'єктів лише фрагментарно визначений у правовому полі і тому потребує окремого наукового дослідження з обов'язковим семантичним розгортання кожного поняття, вивчаючи не лише його денотацію, а й приділивши увагу конотації будь-якого слова. Умовно кажучи, якщо будь-яке слово/інформація є впливом на свідомість людини і його можна вважати загрозою (будь то умовною або реальною), то сприйняття будь-якої інформації (як сукупності слів) несе у собі ризик різноманітної інтерпретації інформації для об'єкта, що отримує інформацію і здійснює подальше її поширення. Така настанова вкрай необхідна й для розробки складових стратегічного нарративу його правового визначення з метою досягнення певного спільного розуміння процесів, й формування суспільної думки щодо відношення до процесів чи подій.

Формулювання цілей. Метою даної наукової публікації є виділення м'якої сили слова, як засобу забезпечення національної безпеки. Стратегічний нарратив і система стратегічних комунікацій потребує свого законодавчого визначення. Необхідним вважається започаткування поглибленого вивчення когнітивно-комунікативних особливостей безпекового дискурсу з подальшим науковообґрунтованим визначенням його у чинному законодавстві.

¹⁰ Концепція стратегічних комунікацій Міністерства оборони України та Збройних Сил України затверджена наказом Міністерства оборони України № 612 від 22.11.2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0612322-17#Text>

¹¹ Стратегічний нарратив. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D0%B0%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2_%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9

Усі представники стратегічних комунікацій стратегічного нарративу, за недотримання своїх обов'язків нести юридичну відповідальність. Держава повинна створити ефективну систему безпеки та стійкості стратегічних комунікацій, засновану на чіткому розподілі відповідальності її суб'єктів та державно-приватному партнерстві. Вищезазначене й становить завдання наукового пошуку.

Виклад основного матеріалу. У Стратегією національної безпеки України визначено, що кіберпростір (як складова інформаційного простору) поступово перетворюється на окрему, поряд із традиційними «Земля», «Повітря», «Море» та «Космос», сферу ведення бойових дій. Економічна, науково-технічна, інформаційна сфера, сфера державного управління, оборонно-промисловий і транспортний комплекси, інфраструктура електронних комунікацій, сектор безпеки і оборони України стають все більш уразливими для розвідувально-підривної діяльності іноземних спецслужб у кіберпросторі^{12, 13}.

У більшості країн світу розроблені стандарти інтерпретації подій журналістами. В країнах альянсу НАТО розроблені власні нарративи, що носять прагматичніший і чітковизначений характер тому більш ефективні. Наприклад, доктрина НАТО з відповідним цифровим кодом, грифом STANAG¹⁴ і доповненнями країн-учасниць блоку в форматі AJP. Варто пам'ятати, що в сегменті стратегічних комунікацій НАТО нараховується понад десяток взаємопов'язаних різновидів інформаційного впливу. У цих напрямків є своє методологічне забезпечення, включно з доктринами. Доктрини, в свою чергу, пов'язані з іншими документами, так звані IRC (Information al Related Capabilities)¹⁵. Свій підхід до нарративу пропонують фахівці Міністерства оборони США: «Ключова складова нарративу встановлює причини та бажані результати конфлікту у такій формі, що зрозумілі певним аудиторіям громадян»¹⁶.

В США є певний порядок формулювання стратегічного нарративу. Стратегічний нарратив Уряду США має бути включений в документи прямого планування (direct planning) таких як попереднє розпорядження, наказ щодо підвищення готовності чи у Керівництві

для працівників Сил (Guidance for Employment of the Force). У разі відсутності їх офіційної позиції, використовуються інші додаткові ресурси: президентські виступи (Presidential speeches), постанови Уряду (USG agency statements) та інші перевірені матеріали. Як варіант, одним з джерел стратегічних нарративів пропонуються **матеріали Спільного міжвідомчого інформаційного центру** (ЛІС, Joint and Interagency Information Center), куди входять представники різних державних структур. Така система може бути цілком затребувана і в Україні. Тим більше, що на думку фахівців НАТО: «стратегічний нарратив це історія яку організація розповідає для комунікування про її цілі, бажання та наміри. Ефективний стратегічний нарратив повинен відображати реальну стратегію, яка, в свою чергу належним чином врівноважує цілі, шляхи і засоби» її досягнення. Однак, поточні виступи президента чи уряду (урядовців) не можуть бути довготривалою основою для формування стратегічного нарративу (оскільки часто залежать від ситуативних потреб політичного характеру). Однак дійсно концептуальні безпекові документи (на кшталт Стратегії національної безпеки чи Воєнної доктрини України) є саме тим потенційним джерелом, яке визначає реальну стратегію держави, а отже – може бути і джерелом для формування ефективного стратегічного нарративу. В CCS зазначається, що загалом «стратегічні теми» виробляються спільно Держдепартаментом, Міністерством оборони США, а також урядовими агенціями та є досить «широкими» і, частіше за все, не змінюються протягом певної операції¹⁷. При цьому цей нарратив має бути підкріплений більш практичними доповненнями (themes) у тому числі невербальними, які мають безпосередньо реалізувати нарратив в межах певної події. В свою чергу теми розкриваються у повідомленнях (messages) які вже безпосередньо орієнтовані на конкретні цільові аудиторії. Так, наприклад, затверджений командний нарратив у США щодо відносин з Кореєю є наступний: «Збройні сили США у Кореї стримують агресію та захищають республіку Корея, американські інтереси задля підтримки регіональної безпеки, стабільності та економічного процвітання». Задля підтримки такого нарративу, він розбивається на підтеми: «Командування концентрується на Готовності...; Між США та республікою Корея встановлено Стратегічний Альянс, який є динамічним, двостороннім, регіональним та глобальним. Республіка Корея посідає лідируючу роль у нашому спільному захисті Кореї»¹⁸. Такі виділені підтеми спрямовані на укорінення стратегічного нарративу і мають активно засто-

¹² Стратегія національної безпеки. Указ Президента України № 392/2020 від 14 вересня 2020 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text>

¹³ Стратегія забезпечення державної безпеки. Указом Президента України № 56/2022 від 16 лютого 2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56/2022#Text>

¹⁴ Про інформацію. Закон України № 2657-XII від 2 жовтня 1992 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>

¹⁵ Перелік стандартів та керівних документів НАТО, вимоги яких запроваджено в національних нормативних документах. URL: https://www.mil.gov.ua/content/mil_standard/perelik_stand_ta_docum_2021.pdf

¹⁶ Інформаційно-психологічні операції як сучасний інструмент геополітики. URL: <https://goal-int.org/informacijno-psichologichni-operacii-yak-suchasnij-instrument-geopolitiki/>

¹⁷ Інформаційно-психологічні операції як сучасний інструмент геополітики. URL: <https://goal-int.org/informacijno-psichologichni-operacii-yak-suchasnij-instrument-geopolitiki/>

¹⁸ Там само.

совуватись у повідомленнях, прес-релізах спрямованих на цільові аудиторії. Окремі положення таких підходів до формування стратегічного нарративу є важливими з точки зору вироблення системи стратегічних комунікацій і в Україні. Вочевидь на загальнонаціональному рівні такими документами є якраз Стратегія національної безпеки, Стратегія інформаційної безпеки які деталізуються у Концепціях і рекомендаціях для органів місцевого самоврядування та інших державних органів тощо.

Окрім того, не слід недооцінювати той факт, що ворог теж може застосовувати нарратив, й здійснювати маніпуляції масовою свідомістю, здійснювати підміну понять, інтегруючи соціум у «заданий текст» утворюваної нарації і створюючи, таким чином, суспільну напругу, що може переходити до певних деструктивних дій. В умовах гібридної війни застосовуються й гібридні нарративи, покликані транслювати спрощені, викривлені й примітивізовані уявлення про світ, певні події, часто вкладені в рамки міфологеми, чітких бінарних опозицій, замінюючи раціональне розуміння подій реальності ірраціонально-чуттєвим та, разом з цим, змінюючи сенси й оціночні судження. Гібридні нарративи, підкріплені ідеологічними меседжами, не лише формують стороною агресора потрібне семантичне поле в медіа-середовищі, але й утворюють відповідні категорії мислення на рівні буденної свідомості та комунікації, що у результаті спричинить зростання злочинності. Відтак задається суспільний дискурс, що, використовуючи кризові явища та розбіжності світоглядних і ціннісних настанов різних частин суспільства, поглиблює ситуацію деструкції та розколу. Ці чинники на сьогодні становлять актуальні виклики для всієї системи державного управління, спонукаючи виробленню механізмів протидії та формування відповідної політики з метою захисту національних інтересів і позиції країни на міжнародному рівні. Ефективним буде розширити делікти, й окрім кримінальної відповідальності за колаборацію слід передбачити відповідальність посадових осіб за дискредитацію державної влади й маніпуляцією свідомістю громадян.

Важливо, зазначити, що стратегічні комунікації охоплюють великі сфери – публічне комунікування та приватне комунікування. Особливо в Україні слід звернути увагу на приватні комунікації у системі стратегічних комунікацій. Вони здійснюється за допомогою впливових посадових осіб, представників органів місцевого самоврядування осіб (в т. ч. місцевих), а також лідерів (всіх рівнів). Спрямованість цього виду комунікації – залучення до діалогу місцевих активістів, а також проведення різноманітних візитів, зустрічей та круглих столів для ознайомлення громади з майбутніми діями влади. Як правило, приватна комунікація розглядається у формі

неформальних моделей комунікації, такі як особисте спілкування, спілкування у вигляді off-records (без запису). З метою недопущення дискредитації стратегічного нарративу під час такого спілкування слід передбачити юридичну відповідальність. Хоча на сьогодні ніхто не може бути притягнутий до відповідальності за висловлення оціночних суджень¹⁹. Але, саме такі судження, що подаються експертами, фахівцями інколи суперечать інтересам держави, й дискредитують стратегічний нарратив. Оціночні судження є висловлювання, які не містять фактичних даних, критики, оцінки дій, а також висловлювання, що не можуть бути витлумачені як такі, що містять фактичні дані, зокрема з огляду на характер використання мовно-стилістичних засобів (вживання гіпербол, алегорій, сатири). Оціночні судження не підлягають спростуванню та доведенню їх правдивості. Разом з тим, відома велика кількість різноманітних інформаційно-психологічних маніпуляцій, що впливають на емоційний стан людей, які споживають інформацію. Нейтральна оціночна інформація, правдива інформація, що подана у певній манері викладення, застосовуючи суперечливі невербальні комунікації може спричинити негативні тенденції й наслідки. Особливо це стосується вразливої теми – забезпечення безпеки. Окрім того мало приділено уваги епістемічній модальності будь-якого слова. В основі дискурсу лежить аспект модальності, який включає питання ставлення організатора мовної діяльності до того, що він повідомляє, як повідомляє, кому повідомляє і як це повідомлення передає його відношення до реальної дійсності. Модальністю в мові називають інтелектуальну, емоційну або комунікативну оцінку автором висловлювання його змісту. Найчастіше мовну модальність розглядають як явище, реалізоване всередині окремого речення. Але слід визнати, що і форми організації тексту несуть в собі певні модальні значення»²⁰. Оскільки, модальність всеосяжна категорія, то її можна розглядати з урахуванням семантико-прагматичних і когнітивних аспектів мови. Модальність як лінгвістична категорія відображає комунікативний намір автора й експресивно-оцінні засоби. Когнітивний аспект модальності відображає формування та передачу знань через призму комунікацій^{21,22}.

¹⁹ Піскорська Г.А. Український стратегічний нарратив: пошук практичних рішень. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/download/3862/3522

²⁰ Тураєва З. Я. Лінгвістика тексту [Текст] / З. Я. Тураєва. М.: Наука, 1986. 128 с.(106 с.)

²¹ Рудоман О.А. Епістемічна модальність як мовна категорія дискурсу. Молодий вчений» № 10 (50) жовтень, 2017 р. С. 660-664. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/10/151.pdf>

²² Когнітивна війна. URL: <https://iser.org.ua/analitika/gromadianske-suspilstvo/kognitivna-viina>

Висновки

В Україні триває процес становлення системи стратегічних комунікацій й напрацювання стратегічного нарративу. Органами державної влади України здійснено низку організаційних та практичних заходів зі зміцнення власної інституційної спроможності у сфері стратегічних комунікацій, однак не створено дієвого механізму координації і взаємодії між усіма органами державної влади, залученими до здійснення заходів із протидії загрозам, інформаційно-психологічним впливам в інформаційній сфері. Зазначене послаблює можливості до розбудови комплексного стратегічного планування інформаційного потоку, здійснення системної комунікативної діяльності Кабінету Міністрів України, об'єднання всіх ключових суб'єктів у сфері інфор-

маційних відносин, суб'єктів формування і реалізації державної політики щодо ефективного захисту національного інформаційного простору, утвердження позитивного іміджу України, реалізації цілей захисту національної безпеки України в інформаційній сфері»²³. Отже, першочерговим завданням є виділення суб'єктів стратегічних комунікацій, аналіз їх спроможностей щодо підтримання й донесення до громадськості стратегічного нарративу. Окрім того, потребує нормативно-правове врегулювання процес забезпечення стратегічного нарративу і чіткого визначення повноважень кожного елементу системи стратегічних комунікацій.

²³ Стратегія інформаційної безпеки. Указ Президента України № 685/2021 від 28 грудня 2021 року. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/6852021-41069>

Інформація про авторів:

Ковальчук Алла Юріївна,

доктор юридичних наук, доцент,
начальник відділу дослідження проблем протидії кіберзлочинності
та загрозам інформаційної безпеки

Міжвідомчий науково-дослідний центр з проблем боротьби з організованою злочинністю
при Раді національної безпеки і оборони України
1, вул. Солом'янська, м. Київ, 03035, Україна

Чернявська Богдана Вадимівна,

PhD,

доцент кафедри теорії та історії держави і права
Вищий навчальний заклад «Національна академія управління»
15, вул. Ушинського, м. Київ, 03151, Україна

Information about the authors:

Kovalchuk Alla Yuriyivna,

Doctor of Law, Associate Professor,
Head of the Department for Research of Problems of Combating Cybercrime
and Threats to Information Security
Interdepartmental Research Center for Combating Organized Crime
at the National Security and Defense Council of Ukraine
1 Solomjanska Square, 03035, Kyiv, Ukraine

Cherniavska Bogdana Vadymivna,

PhD,

Associate Professor at the Department of Theory and History
State and Law, National Academy of Management
15, Ushynskogo str., Kyiv, 03151, Ukraine